

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Alapította:

XX. ÉVFOLYAM

RAVASZ LÁSZLÓ

1938. 9. SZÁM.

TARTALOM

Az Ige tükrében. *Hű a kevesen.* (Káli D.)

Prédikációvázlatok (Fülöp Ferenc.)

Kis Katechizmus.

Egyházunk belmissziói munkájának két évtizede. (I. L.)

Brunner Emil: *Der Mensch im Widerspruch.* (Opfermann Ernő.)

Isten igénye a nevelésben. (Nagy Zoltán.)

Irodalom. *László Dezső: Az anyászentegyház élete és szolgálata.* (I. L.)

Vita Zsigmond: Magyar verseskönyv.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS. DR. TAVASZY SÁNDOR

Felölös szerkesztő: DR. IMRE LAJOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Cluj, Calea Marechal Foch 38. Ref.Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 120 Lei

Egyes szám ára 12 Lei

Inregistrat la Tribunalul sub N-rul 1507/1938, la N-rul curent 26. szám alatt bejegyezve a Cluj Törvényeséknél.

Megjelent!

Megjelent!

Itt az Isten köztünk

A csendes óra és osaládi áhitat könyve az 1939. évre

A minden napra szóló igemagyarázatokat és imádságokat református népünk minden rétege használhatja. — **Ára 28 lej.**

Leszakíthatós bibliai tömbnaptár

az 1939. évre. — A minden napra igemagyarázatot, imádságot és éneket tartalmazó tömbnaptár falra akasztható, vagy íróasztalra állítható, művészi kivitelű kemény hátlappal. — **Ára 48 lej.**

BÁNTÓ TERÉZ:

Fénysugarak

A kedves kis meséket elemista gyermekek, vasárnapi iskolások részére a legnagyobb szeretettel ajánlhatjuk.

A kis, szépkötésű füzet ára: 8 lej.

Megjelent Belmissziói Füzetek:

László Dezső: Az Anyaszentegyház	3 lej.
Dr. Imre Lajos: Lilliom a tövisek között. (A református egyházak világtestvérisége)	4 "
Dr. Horváth Jenő: A megtérés	3 "
Krisztus Mandzsuriában	3 "
M. Nagy Ottó: Hiszek a Szentháromság egy Istenben. (A református hit)	3 "
Sípos Géza: Az utolsó ítéletről	3 "
Halál, hol a te fullánkod?	3 "
Gergely Ferenc: Légy hű mindhalálig! (A vegyesházasságról)	3 "

Kaphatók az „Ifjú Erdély” kiadóhivatalában.

A kolozsvári Székelytársaság többek között tanonc-elhelyezéssel is foglalkozik. E téren már szép eredményeket tud felmutatni. Ezidőszerint a szabó, cipész, víz, villany, lakatos, asztalos iparban és üvegkereskedői szakmára keres tanulókat. Ezért lapunk útján is felkér mindenkit, hogy, ha tudnak ilyen gyermekeket, akik a fenti szakmákban tanoncok akarnak lenni, utasítsák a Székelytársaság elnökségéhez (Cluj, Calea Marechal Foch 43), hol az elhelyezést díjtalanul eszközlik és minden felvilágosítást szívesen megadnak.

Hű a kevesen . . .

Mt. 25 : 21.

Egy lelkészlárs jegyezte meg, hogy ő már annyira megszokta a nagy templomot, nagy „közönséget“, hogy — úgy hiszi — deprimálná a kicsi templom és gyér hallgatósága. Óvatlanul és őszintén szaladt ki a szó a száján persze. — Régi dolog azonban, hogy a szavak gyengébben szoktak sikerülni, mint a gondolatok, s a gondolatok is gyarlóbbak, mint az érzelmek. Egyáltalán pedig ritkán sikerül nekünk a jobbik éntünk felsőbbségét minden vonalon érvényesítenünk. „Mi is emberek vagyunk“.

Az előbbi nyilatkozat mégse csak annyi, hogy az ember más-kép néz ki pongyolában, mint „kihúзва“. Sőt tovább ér annál a megállapításnál is, hogy a külső körülmények szava jelentékenyen beleszól a beszédünkbe. Rámutat arra, hogy hogyan vélekedünk a kathedrai szóról: képességeink produktumának tartjuk-e, vagy a Szentlélek emberi módon való közöltetésének? Hogy a különbség óriási, mondani se kell.

Mivelhogy minket közfigyelem övez és közbeszólni tilos, — igen könnyen az a hitetés származik belőle, hogy méltón illet akár személyünkben, akár hivatali minőségünknel fogva ez a kivételes tisztelet. Sokan meglepődnének, ha a hiúság engedné, hogy mily kevés, inkább kényelemszerető, hagyományhű jóindulatra számíthatnak e tekintetben. Sajátságosan egyoldalú, naiv semmitmondót lát a papban egy regényíró. — „Jól imádkozik, nó majd megvállik, hogyan dolgozik“ — mondja egy magasztisztású ügyvéd a frissen iktatott papjáról. — „Sok derék ember van a papok között — mondotta a kongruánkra gondolva egy neves orvos —, de ne tessék zokon venni, — kevés az igazán művelt ember közöttük“. — „Szegény a kepe, az igaz — így a nép fia —, de hát azért a kicsi hazugságért ez is elég“. Nagy gyülekezetek elkapotott szónokainak nem árt erre a mértékre is gondolni néha. Nem azért, mert „snasz“, hanem azért, mert *van*. — Éppúgy van és meg-alázó, mint lealázónak kellene tartanunk és tiltakoznunk a hirrovatok „magasröpiű, mélyenszántó, költői szárnyalású“ stb. szóhasználatára ellen, mellyel méltatnak. (Valószínű, hogy ez nehezen fog menni, mert ma már csak a léviták „tiszteletes“ek, nó meg a theológusok, mi többiek „nagytiszteletű“-ekké léptünk elő az elfogadott hizelgés folytán. Ami az evangéliumi időkben kb. annyit jelentett volna, mint „előülő“.)

Az előbbi két mérték egyikén nagyon kicsi pont a pap, a másikán pedig valóságos gyér masszájú valaki. Mindenesetre jó figyelmeztetés arra, nehogy valamiképp azt gondoljuk, hogy értünk jönnek a templomba. Annál inkább gondolni arra, hogy nem miattunk maradoznak-e el! És ha kevesen vannak, annál inkább megbecsülnünk azt a keveset, mert aki mindenképp dacára mégis kitartott, az valóban kapni akar valamit általunk. Arra a kevesre nézve igazán mi vagyunk az ajtó nyitója. „Hú a kevesen...” Szigorúan véve pedig a legnépesebb templomban is mindig csak ketten vannak jelen, két lélek, mely egymást keresi. Egyik innen letről, bűnben gázolva, másikat „onnan felülről”, kegyelemmel áradva. A kettő között mozog az igehirdető úgy, hogy a kettőt egymást megtalálhassa. „Hú a kevesen...”

Gárdonyinak van egy kis költeménye, „mikor először lépsz az iskolába, — legyen az arcodon Krisztus nyájassága”. Minden vasárnap figyelmeztetni kéne bennünket is, hogy bele ne számítsuk a sikerbe a Sátán százalékát. Gyanakodva tekintünk még a katedrara is, mert a Sátán oda is felmerészkedhetik. És minden nap megmosdani békességes tőrésben, hogy ne legyen sietős dolgunk, mikor egyszerű emberek együgyű dolgait kell végighallgatnunk Ádámától, Évától elindítva; — „Hú a kevesen...”

Aztán feltölthetjük magunkat jogos önértelme, csordultig járó önbecsüléssel. Mert ez már nem nagyozolás, hanem a ténylegességek igazmondása. Bizonyos ugyanis, hogy olyan a prédikáció, amilyen én vagyok. A liturgia annyira eleven, amennyire elsőnek beleélem magam. A gyűlésem az lesz, amily komollyá én teszem. Az én példám sugárzik ki az egész gyülekezetre, az egész falura. Az emberek általam ajánlják fel életüket Istennek. Az úrvacsorát az én kezemből veszik, ami szimbolikusan azt jelenti, hogy a legnagyobb döntésüknél nem nélkülözhetnek. Az én imám öleli fel, emeli fel sok-sok gyámoltalan sóhajlás ködös csengését. A lélek valósága, növekvése, annak a személyi hatásnak a függvénye, ami belőlem árad. Oly szuverén hatalom ez, mint az apostoli succeszzió. Csak porig alázkodva lehet hozzá felmagasulni. Éppen nem találom exaltálnak egyik kiváló név tulajdonosának kérdését: „Hogy is tudnak maguk keresztelni, esketni, úrvacsorát adni és temetni?... Hogy nem esnek össze alatta?...”

„Hú a kevesen...”, mert vár a... „sokrabizítás!”

Káll Dénes.

Ő jön.

Malakiás 4, 1—6.

Az ószövetség végződik ezzel a fejezettel s véle zárul a prófétai beszéd Keresztelő Jánosig. Isten azonban egy percig sem hagyja bizonyosság nélkül az ő népét, mert Malakiás által (4. v.) lelkére kóti a törvényt, amely vezérelje addig, amíg „eljön a nap.“ Ez a nap az Úr napja, maga az Úr. Vonatkozik Krisztusnak úgy az *el*, mint a *visszajövetelére*. Mindkét nap el van határozva s *Krisztus* minkét alkalommal *megsemmisítő tűz* is és *igazságnak napja* is.

1. Krisztus jön, mint megsemmisítő tűz. A tűz tápláléka fa, pozdorja, szalma. Minden kevély, minden gonosztevő, minden istentelen a pozdorjával egyenlő. Mindezek nemcsak *még*, hanem *el* is *égnek*. Az aranyat, ezüstöt, drágakövet csak megtisztítja, de el nem égeti. Ereje és munkája lángoló. Ezen a napon az egész világ ég, mint a lángoló kemence és e világ gyermekei is égni fognak benne.

2. Krisztus jön, mint fénylő világosság, mint „igazságnak napja.“ Akik hozzá hűek, akik a nevét félik, akik neki dicsőséget adnak, azok akkor felemelt fővel fognak járni, mert az ő vezérük jön. Balzsam lesz a sebre, gyógyulás a betegnek s világosság a sötétségben ülő nép számára.

3. A gonoszság megsokasodott, az apák a fiak, a fiak az apák ellen vannak. Beteg a családi, romlott a társadalmi életünk. Az egymással civakodó emberiség Istentől is elfordult, mint Noé idejében, de az Úr nem akarja még egyszer átokkal megverni a földet s ezért kegyelmi időt ad. Küldi Keresztelő Jánost, akinek szájában az ige eleven és erős lesz; aki az atyák szívét a fiakhoz, a fiakét az atyákhoz s mindkettőjét Istenhez fordítja. Megtérést hirdet s változást is fog előidézni, mielőtt eljönne az a „nagy nap.“

4. Minden advent ilyen kegyelmi idő. Jelenti azt, hogy az Úr jön, hogy mi várjuk Őt, de jelenti azt is, hogy az Úr is *még mindig vár reánk*. „A fejsze immár a fák gyökerére vettetett, terem-jetek hát megtéréshez illő gyümölcsöket“, hogy az igazságnak napja felstüssön reátok.

Mi várjuk Őt.

Filippi 3, 20—21.

Testünk eredete földi. Az Úr porból formálta ki s minden megnyilvánulásában a földre néz. Táplálékát ő adja s éppen ezért

hívja is vissza magához. Az öreg ember meghajló dereka töle küldött üzenet: *visszavárlak*. Követeli a gondok, betegség, idegek felmorzsolódása s győzelme felette az, „amikor az utcán körüljárnak a sírók.” Bölcsőtől—koporsóig a Sátán eszköze, amelyben orgiáit üli a bűn. Főként ezért neveztetik a „halál testének.” (Róm. 7, 24.) Önkéntelenül érezzük, hogy ez a föld — csak a testé és — nem a mi igazi hazánk.

„A mi országunk mennyekben van.” Mi a menny? Semmi esetre sem állapot, hanem hely. Az Isten teremtette a földet és a mennyet is. Hol van? A földet *itt lenn* látjuk, de a mennyet, amely fenn van, csak a hitünk szeme látja. Egyet biztosan tudunk: Krisztus a mennyben van s mi onnan várjuk Őt, hogy az új Jeruzsálem polgárait egybegyűjtse.

Ő jön, hogy a mi testi életünket jobbra tegye. Nem a ruházkodás, nem a táplálék terén, — bár ezeket is adja, — hanem a bűn elleni harc tekintetében. Jön, hogy a kísértések és gonosz ellenében felvértezzen.

Váradalmunkat a halál zenéje szinezi, fülünkbe cseng az Úr szava: „porból vétettél és porrá kell lenned”, de Krisztus szól: „én legyőztem a halált.” Ő mindeneket maga alá vet: világot, ördögöt, halált.

A mi „nyomorúságos” testi életünkre a halál pontot tesz, de a feltámadott és mennybement Krisztus az ő eljövetelekor a mi testiünket is *dicsőséges testté* változtatja át. Az az erő, amely által ezen átváltozás végbemegy, az „Ő hatalmas munkája.” (Ef. 1, 19—20.)

A csendes adventi napokban Krisztust várjuk, aki testi halálunkból feltámaszt, amiről nemcsak az Írás, hanem Isten erejének ismerete is bizonyóságot tesz.

Ő elközzeltett.

Lukács 1, 26—23.

Az Üdvözítő fogantatásáról és emberré tételéről kapunk itt értesítést a Keresztelő János fogvatartása utáni hatodik hónapban. A hirhozó angyal ugyanaz, aki Zakariással is megismertette Isten tervét. Nincs személyválogatás, mert az angyal a jeruzsálemi fényes templomban és a názáreti szegény kunyhóban is ugyanolyan örömmel mondja el az üzenetet.

Krisztusra mindenki rá van szorulva, főpap és szegény szolgáló egyformán. Isten mindenhová üzenetet küld, ahol várják azt. Az egész teremtett világ egyetemben nyög és sóhajtozik, mert várja az Isten fiának megjelenését. A jeruzsálemi templomban Krisztus előhírnökéről kapunk biztos értesítést. Minden templom ütegyengetés a közelgő Krisztus számára.

Aki által megjelenik: Mária, szeplőtelen, tiszta. Kegyelembe fogadott, Éva és az összes asszonyok felett való. Városa Názáreth, határváros a pogányság és Zsidóország között, amiért „pogányok Galileájának is hívják.” Falai között növekedett Jónás és lakói előtt Illyés és Elizeus is ismertek voltak.

Kis Katechizmus.*

1. Kérdés: Micsoda neked egyetlenegy vigasztalásod életedben és halálodban?

Hogy én mind testestől, lelkestől vagy élek vagy halok, nem én magamé, hanem az én kegyes Uramnak és Megváltó Jézus Krisztusomnak vagyok tulajdona. Ki az ő drágalátos vérével minden én bűneimet teljességgel megfizetvén, engemet az ördögnek minden hatalmából megszabadított. Melyért én is az ő nevében megkeresztelt keresztyén vagyok.

2. Kérdés: (2. k.) Hány dolgot kell tudnod, hogy e vigasztalással boldogul élhess és halhass?

Hármat: Először, hogy milyen nagy az én bűnöm és nyomorúságom, Másodszor, hogy mi módon váltatom meg minden bűnömtől és nyomorúságomtól. Harmadszor, hogy milyen hálaadással tartozom Istennek e megváltásért.

3. Kérdés: Miben vagy az nyavalyás voltod?

Hogy én természetem szerint szegény bűnös vagyok és annakokáért az Isten haragjának és az örök kárhozatnak alája vettem.

4. Kérdés: (3. k.) Honnan ismered a te nyomorúságodat?

Az Isten törvényéből.

5. Kérdés: (4. k.) Mit követel tőlünk az Isten törvénye?

Megtanít arra minket Krisztus Urunk röviden Mt. 23—37—39-ben: Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből és teljes elmédből. Ez az első és nagy parancsolat. A második pedig hasonlatos ehhez: Szeresd felebarátodat, mint magadat. E két parancsolattól függ az egész törvény és próféták.

6. Kérdés: (5. k.) Megtarthatod-e tökéletesen mindezeket?

Semmiképpen nem; mert természet szerint hajlandó vagyok Isten és felebarátom gyűlölésére.

7. Kérdés: (7. k.) Honnan van az emberi természet eme romlottsága?

Első szüleinknek, Ádámnak és Évának a paradicsombeli esetéből és engedetlenségéből, minek következtében a mi természetünk úgy megromlott, hogy mindnyájan bűnben fogantattunk és születünk.

8. Kérdés: (10. k.) Büntetlenül hagyja-e Isten ezt az engedetlenséget és elszakadást?

Semmiképpen nem, sőt inkább rettenetesen haragszik mind a velünk született, mind az elkövetett bűnök miatt és azokat igazságos ítéletéből mind ideig való, mind örökké tartó büntetéssel sújtja, amint maga mondotta: Átkozott minden, aki meg nem marad mindazokban, amik megirattak a törvény könyvében, hogy azokat cselekedje.

9. Kérdés: (12. k.) Miképpen menekülhetünk tehát meg e büntetéstől és hogy nyerhetünk kegyelmet?

Isten azt akarja, hogy igazságosságának elégtétel adassék. Ezért

* Szenczi Molnár Albert Kis Katechizmusa, amely a Károlyi-biblia Hanau kiadásában található. A rövidebben fogalmazott kérdéseket az eredeti szövegezés szerint adjuk, a változtatlanul maradtakat a mai fordításban. A zárjelbe tett számok a teljes kiadás kérdései sorozatát jelzik.

nekünk tökéletesen meg kell fizetnünk, vagy saját magunk erejéből, vagy más által.

10. Kérdés: (13. k.) Milyen közbenjárót és megváltót kell tehát keresnünk?

Olyat, aki valóságos és igaz ember, mindazonáltal minden teremtménynél hatalmasabb, azaz egyszersmind valóságos Isten is.

12. Kérdés: (16. k.) Miért kellett annak igaz embernek lenni?

Hogy miérettünk halált szenvedhetne.

13. Kérdés: (17. k.) Miért kellett neki igaz Istennek lennie?

Hogy a halált meggyőzhetné és az örök életet nekünk megadhatná.

14. Kérdés: (18. k.) Kicsoda az a Közbenjáró, aki egyszersmind igaz Isten és igaz ember?

Az mi Urunk Jézus Krisztus, az mint a keresztyén hitnek ágazatai minket egy summában tanítanak.

15. Kérdés: (23. k.) Mondd el a hitnek ágazatait?

Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremőjében.

Hiszek Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában, a mi Urunkban, ki fogantaték Szentlélektől, születék Szűz Máriától, szenvedé Poncius Pilátus alatt, megfeszítették, meghala és eltemették, szálla alá poklokra; harmadnapon halottaiból feltámadta, felméne mennyekbe; ül az Atya Isten jobbján; onnan lézzen eljövendő, itélni eleveneket és holtakat.

Hiszek Szentlélekben. Hiszek egy közönséges keresztyén Anyaszentegyházat: szenteknek egységét, bűneinknek bocsánatát, testünknek feltámadását és az örök életet. Amen.

16. Kérdés: (24. k.) Hány részre oszlik az apostoli hitvallás?

Háromra: Az első szól az Atya Istenről és a mi teremtésünkről. A második a Fiú Istenről és a mi váltságunkról. A harmadik a Szentlélek Istenről és a mi megszentelésünkről.

17. Kérdés: Mivelhogy csak egy isteni állat vagyon, miért nevezed ez hármat: az Atyát, Fiút és az Szentleket?

Azért, hogy az Isten magát az Ő igéjében úgy jelentette ki: hogy ez három különböző személyek legyenek amaz egy igaz és örök Isten.

18. Kérdés: (26. k.) Mit hiszesz, mikor ezt vallod: Hiszek egy Istenben, mindenható Atyában, mennynek és földnek teremőjében?

Hiszem, hogy a mi Urunk Jézus Krisztusnak örökkévaló Atya, aki a mennyet és a földet, minden bennelevőkkel együtt semmiből teremtette és azokat örökkévaló tanácsával és gondviselésével fenntartja és igazgatja: én-nem az Ő Fiáért, a Krisztusért Istenem és Atyám; szükségeimre gondot visel, sőt még mindazt a rosszat is, amit e siralomvölgyben reám bocsát, javamra fordítja.

19. Kérdés: (29. k.) Az Isten Fia miért mondatik Jézusnak, azaz Üdvözítőnek?

Azért, hogy minket bűneinkből megszabadítván, üdvözít.

20. Kérdés: Hogy tudod és honnét vagy bizonyos, hogy ő téged üdvözítsen?

A szent evangéliumból, amely a hitnek ágazataiban van befoglalva.

21. Kérdés: (31. k.) Miért nevezetik Krisztusnak?

Azért, hogy megkenetett, azaz az Atya Istentől rendeltett és ez világra küldetett igaz prófétaul és tanítóul: És ő nékem olyan Főpapom, ki éremmel önmagát följádozta és nékem az Atyánál szószólóm; És én királyom, ki engemet ez világon vezérel, miglen engemet végre hozzá vészen az örök idvességben.

22. Kérdés: (53. k.) Mit hiszesz a Szentlélekről?

Először, hogy ő egyenlő örök Isten az Atyával és Fiúval. Másodszor, hogy ő nékem is adatot, úgy mint igaz vigasztaló, ki engem megszentel, Krisztusban való hitet és imádkozást indít szívémben és a hitnek minden gyümölcsét plántálja énbennem.

23. Kérdés. (61. k.) Miképpen vagy megigazulva az Isten előtt?

Csak a Jézus Krisztusban való igaz hit által, mely által bűneim meg

vannak bocsátva, úgy, hogy csak a Krisztus elégtétele legyen Isten előtt az én igazságom és én azt csak a hit által vehetem el.

24. Kérdés: (21. k.) Micsoda az igaz hit?

Bizonyos ismerete az Isten hozzánk való atyai akaratának és erős hiedelme az ő kegyelmes ígéletének a mi üdvözlő Krisztusunk által.

25. Kérdés: (62. k.) Miért nem lehetnek a mi jócselekedeteink az Isten előtt a mi igazulásunk vagy annak valami része?

Azért, hogy még a legjobb cselekedetünk is nem szinte tökéletesek, és bűnnel vannak megfertőzve.

26. Kérdés: (63. k.) Nem érdemelnek tehát semmit a mi cselekedeteink, maga lám az Isten itt, mind a jövőendő életben meg akarja azoknak jutalmát adni?

A jutalom nem érdemből, hanem kegyelemből adatik.

27. Kérdés: (63. k.) Micsodák a sákramentumok?

Látható szent jegyek és pecsétek, melyeket Isten azért szerzett, hogy az azokkal való élés által az evangélium ígéletét velünk annál inkább megértesse és megpecsételje, tudnillik azt az ígéletét, hogy Ő Krisztus keresztfán való egyetlenegy áldozatáért, kegyelemből közülünk kinek-kinek bűnbocsánatot és örök életet ajándékozik.

28. Kérdés: (67. k.) Nemde mind az Ige és mind a sákramentumok azon egy Krisztusra és azon idvességnek egy fundamentumára igazítanak-e? X

Ugyanarra: Mert a Krisztusnak érettünk adatott igaz teste az Evangéliumnak és a szent sákramentumoknak bizonyos kincse.

29. Kérdés: (68. k.) Hány Sákramentumot szerzett Krisztus az Újszövetségben?

Kettőt: a szent Keresztséget és az Úr szent vacsoráját.

30. Kérdés: (69—73. k.) Micsoda a szent keresztség?

Nem valami köz vízi fürdő, hanem sákramentoma, avagy isteni igaz jegye az új testamentumnak, mely engem bizonyossá tészem, hogy én a Krisztusnak és a keresztyén gyülekezetnek tagja vagyok és amint én külösképen vízzel megöntöztettem, aképen mos és tisztít meg engem Krisztus belsőképen az ő vérével minden bűneimből és engem istenbéli fiúságra és új életre ujjonnan szül.

31. Kérdés: (71. k.) Hol hagyta ezt meg Krisztus?

A Keresztség szereztetési ígéjében, ahol így szól: Elmenvén azért, tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és a Szent Léleknek nevébe. — Aki hiszen és megkeresztelkezik, idvezül; aki pedig nem hiszen, elkárhozik. — Ez ígéletet másutt is ismétli az Írás, mikor a Keresztséget újjászületés feredőjének és bűneink elmosatásának nevezi . . .

32. Kérdés: (74. k.) Meg kell-e keresztelni a kis gyermekeket?

Meg kell. — Mert ők is, mint szintén a vének, az Isten kötésében foglaltatnak és az ő gyülekezete közé tartoznak.

33. Kérdés: Micsoda a szent vacsora?

Máoadik sákramentoma, vagy szentséges jegye az új testamentomnak: mely azokért rendeltetett, akik a Krisztusban nevednek és öregbülnek. Hott az Úr nem pusztá kenyeret és bort nyújt, hanem inkább bizonyítja és megerősíti azt, hogy az ő testét érettünk adta a halálra, bűneinknek megbocsánatáért és szinte azon testével és kiontott vérével éteti és itatja a mi lelkiünket az örök életre.

34. Kérdés: (77. k.) Melyek az úrvacsora rendeltetésének igéi?

„Az Úr Jézus azon az éjszakán, melyen elárultaték, vette a kenyeret és hálát adván, megtörte és ezt mondotta: Vegyétek, egyétek! Ez az én testem, mely ti éretteket megtöretik; ezt cselekedjétek az én emlékezetemre. — Hasonlóképen a pohárt is vette, minekutána vacsorált volna, ezt mondván: E pohár amaz új testamentom az én vérem által; ezt cselekedjétek, valamenynyszer isszátok az én emlékezetemre. Mert valamenynyszer eszitek e kenyeret és isszátok e pohárt, az Úrnak halálát hirdessétek, amíg eljövendő.“

Ez ígéletet Pál apostol meg is ismétli, mikor azt mondja: „A hálaadásnak pohara, amelyet megáldunk, nem a Krisztus vérével való közösségünk-é?”

A kenyér, amelyet megszegünk, nem a Krisztus testével való közösségünk-é? Mert egy a kenyér, egy test vagyunk sokan; mert mindnyájan az egy kenyérből részesedünk.⁴

35. Kérdés: Miért mondja Krisztus a szent vacsora szerzésében a kenyeret az ő testének s nevezi az ő teste jegyének?

Mivelhogy ő itt sákramentomot rendel az ő emlékezetére és a sákramentumok isteni jegyek, tehát a kenyér és a bor méltán mondatnak isteni jegyeknek.

36. Kérdés: Tehát csak pusztá jegyek-e?

Nem olyanok, hanem olyatén jegyek, melyekkel együtt az Úr az ő asztalával igazán élőknek a mennyei ajándékokat, tudniillik az ő érettség meg-tört testét és kiontott vérét engedi és közli.

37. Kérdés: Hogy ehetjük mi a Krisztus testét, mikor ő a mennyekbe felment?

Igen jól. — Mert noha test szerint a mennyben vagyon, miglen eljövend ítélni eleveneket és holtakat, amint a hitnek ágozatal tanítanak, de mindazáltal elvétetik hittel az ígéretnek Igéjében és bizonyosak abban a hívek, hogy az ő mindenható lelke által véle egyesülnek, és hogy őneki tagjai legyenek, úgy, hogy ő azokban éljen és azok őbenne éljenek.

38. Kérdés: A mi hitünk szerzi tehát a sákramentomot?

Nem az: Hanem a Krisztus rendelése és parancsolatja szerzi a sákramentomot; a hit pedig elfogja a sákramentomban megígért ajándékot, tudniillik az ő testét és vérét, amint a kéz és a száj elveszi a kenyéret és bori szent jegyeket.

39. Kérdés: Lám, nem mondja azt a Krisztus, hogy vegyétek, higyjétek, hanem: Vegyétek, egyétek?

Ez: Vegyétek, egyétek, arról mondatik, amit ő kezébe vett és megszegett: tudniillik a kenyérről. Ez ígéret pedig: Ez az én testem, mely tiérettetek adatik, hiedelmes szívet kíván és lelket.

40. Kérdés: (86. k.) Mivelhogy a mi nyavalyásságunkból, érdemünkön kívül kegyelemből szabadítottunk meg a Krisztus által, miért kell hát jól cselekednünk?

Azért, mert Krisztus miután minket az ő vérével megváltott, egyszerűsmind meg is újít minket az ő Szentlelkével a maga hasonlatosságára, avégre, hogy sok jótéteményéért, Isten iránt való hálánkat egész életünkkel megmutassuk.

41. Kérdés: (87. k.) Nem üdvözülhetnek-e tehát azok, kik háládatlan és bűnben megátalkodott életükből Istenhez meg nem térnek?

Semmiképen nem, mert mint az Irás mondja: sem a szemérmetlenek, sem a bálványimádók, sem a paráznák, sem a lopók, sem a fősvények, sem a részegesek, sem a szitkozódók, sem a ragadozók és az ezekhez hasonlók Isten országát örökségül nem bírhatják.

42. Kérdés: Micsoda a keresztyén penitencia, avagy bűnbánat? (88—90. k.)

Nemcsak bánat és szívbéli kesergés a megcselekedett bűnökön, hanem a szívnek elváltoztatása és Istenhez való megtérése, a Krisztusban való hit által, mely a penitenciának igaz gyümölcsét termi, tudniillik a jócselekedeteket.

43. Kérdés: (91. k.) Melyek a jócselekedetek?

Csak azok, melyek igaz hitből vannak, Isten törvényének megfelelőek és az ő dicsőségére történnek.

44. Kérdés: (92. k.) Melyik az Isten törvénye?

És szólá Isten mindezeket az ígéket: 2 Móz. 20. és 5. Móz. 5. részekben. I. parancsolat. Én, az Úr, vagyok a te Istened, aki kihoztalak téged Egyiptomnak földéről, a szolgálat házából. Ne legyenek néked idegen isteneid én előttem.

II. parancsolat. Ne csinálj magadnak faragott képeket, és semmi hasonlót azokhoz, amelyek fenn az égben, vagy amelyek alant a földön, vagy amelyek a vizekben a föld alatt vannak. Ne imádd és ne tiszteld azokat; mert én, az Úr, a te Istened, féltőn szerető Isten vagyok, aki megbüntetem az atyák vélkét a fiakban, harmad- és negyedigigen, akik engem gyűlölnék. De igrál-

masszát cselekszem ezeriziglen azokkal, akik engem szeretnek, és az én parancsolataimat megtartják.

III. parancsolat. Az Úrnak, a te Istenednek nevét hiába fel ne vedd; mert nem hagyja az Úr büntetés nélkül, aki az ő nevét hiába felveszi.

IV. parancsolat. Megemlékezzél a szombatnapról, hogy megszenteljéd azt. Hat napon át munkálkodjál és végezd minden dolgodat; de a hetedik nap az Úrnak, a te Istenednek szombatja: semmi dolgot se tégy azon se magad, se fiad, se lányod, se szolgálód, se szolgálóleányod, se baromod, se jövevényed, aki a te kapuidon belől van; mert hat napon teremté az Úr az eget és a földet, a tengert és mindent, ami azokban van, a hetedik napon pedig megnyugovék. Azért megáldá az Úr a szombat napját és megszentelé azt.

V. parancsolat. Tiszteld atyádat és anyádat, hogy hosszú ideig élj azon a földön, amelyet az Úr, a te Istened ad tenéked.

VI. parancsolat. Ne öl.

VII. parancsolat. Ne paráználkodjál.

VIII. parancsolat. Ne lopj.

IX. parancsolat. Ne tégy a te felebarátod ellen hamis tanubizonyságot.

X. parancsolat. Ne kívánd a te felebarátodnak házát. Ne kívánd a te felebarátodnak feleségét, se szolgálóját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát, és semmit, ami a te felebarátodé.

45. Kérdés: Mit kíván az Isten az első parancsolatban? (94. k.)

Azt, hogy amint lelkem üdvösségét szeretem, oly szorgalmasan eltávoztassak és kerüljek minden bálványozást, varázslást, babonáskodást, szenteknek vagy más feremtényeknek segítségül hívását.

46. Kérdés: (95. k.) Micsoda a bálványimádás?

Az, ha az ember az egy igaz Isten helyett, vagy ő mellette, aki az ő igéjében magát kijelentette, valami mászt képzelt vagy tart Istennek s az ő bizodalját abba helyezi.

47. Kérdés: (96. k.) Mit akar Isten a második parancsolatban?

Azt, hogy Istent semmi módon ki ne ábrázoljuk, se másképen ne tiszteljük, hanem csak úgy, amint azt Igéjében parancsolta.

48. Kérdés: (99. k.) Mit akar Isten a harmadik parancsolatban?

Azt, hogy nemcsak átkozódással, vagy hamis esküvéssel, de még szükségtelen esküdözéssel se káromoljuk Isten nevét, se tiszteletlenül ne említsük.

49. Kérdés: (103. k.) Mit követel Isten a negyedik parancsolatban?

Először azt, hogy az igehirdetés és az iskolák fenntartassanak és én, különösen ünnepe napokon, Isten gyülekezetébe szorgalmasan eljárjak.

50. Kérdés: (104. k.) Mit követel Isten az ötödik parancsolatban?

Azt, hogy atyámnak, anyámnak és valamennyi előljárómnak minden tiszteletet, szeretetet és hűséget megadjak.

(Folytatjuk.)

Egyházunk belmissziói munkájának két évtizede.

II. A szervezés kora.

Az egyház munkájának az előbb ismertetett első korszakát, mint láttuk, a szellemi világhelyzetben a világ- és emberfölötti kérdések iránt való érdeklődés s ennek az egyházban való tükröződése nyomán a személyes hit és élet föllendülése, az ebből fakadó missziói buzgóság, a lelkek Krisztusnak való megnyerésére irányuló munka és törekvés jellemezte. Minden kérdés abból az alapból indult ki: Mit követelt tőlem Isten, hogyan lehet az életem és a munkám Isten akarata szerint való élet és hogy nyerhetek meg másokat is ennek az életnek.

Ebben a megindulásban két útat lehetett választani. Vagy azt, hogy ez a missziói munka az egyházon kívül, de azzal párhuzamosan, a már meglevő belm. egyesületek és szervek kebelében folyék és azokba torkoljon, vagy hogy az egyház kebelében, mint amelynek ez a munka a lényegéhez tartozik, annak megelevenítésére törjön. A mozgalom — mert hiszen bármennyire az egyház tagjai végezték is azt, mégis, ebben az időben különösen, mozgalomról kell beszélni — az utóbbit választotta. Nem öntudatosan, hidegen mérlegelve, hanem itt is Isten Lelkétől vezetve azon theologiai megfontolások alapján, amelyekről láttuk, hogy mindig fennállottak a munkában. Azzal, hogy a munka az egyház kebelében folyt, két dolog történt: a munkára nézve, hogy részestült abban az előnyben, hogy létéért és érvényesüléséért való küzdelemben az egyház hivatalos vezetőire is — többé kevésbé — számíthatott, de ugyanakkor részt kellett vennie abban a kockázatban is, hogy az egyház a maga földi és szervezett alakjából folyó nehézségével, a hivatalos formák és szervezetek könnyen megmerevedő intézményességével magát a munkát is megmerevítik és annak szabadságát, elevenességét megkötik. Az egyházra szintén következett abból a tényből, hogy a belm. munka magában az egyházban indult meg és folyt, az, hogy meg kellett érezni azt az ellentétet, amely — s ez a kifejezés ebben az időben kezd hallatszani — a lelki egyház és a hivatalos vagy adminisztráló egyház között fennáll s egy kockázat, hogy a lelki munka követelményei

az egyház elé is új követeléseket állítanak. Mind a két, illetőleg négy követelmény állott s meg lehet állapítani, olyan eredménnyel, hogy egyrészt a lelki munkák szükségszerűen lettek szervezettekbe, bekké és vesztettek eleveenségükből, másrészt az egyház egy sereg új probléma előtt állott, amelyeket megpróbált — félsikerrel — megoldani.

Ezt a korszakát is a munkának az egész világon beálló szellemi légkör, az egyház közgondolkodásában beálló változás és a munka ehez képest való alakulása jellemzi.

I. A világ egész szellemi alkatát ebben a korszakban a *szociális érdeklődés hullámnak* nevezhető irány hatotta át. Erre az időre esik az egész világot hatalmas alá kerítő gazdasági válság folytonosan növekvő ténye, a munkanélküliség növekedése, vele kapcsolatban a kommunizmus megerősödése, amelyek minden országban a gazdasági élet kérdéseire irányították a figyelmet. Az előző korszakban sok helyen uralkodó, a valóságos élet kérdéseit kellő figyelemben nem részesítő gondolkozást most felváltja egy másik, amely az élet legdöntőbb valóságának a gazdasági élet kérdéseit tartja. Mindazok a tervek, amelyek emberi eszközökkel, a gazdasági nehézségek elosztatásával, újabb rendszerek felállítással akarják az emberiség baját orvosolni, a legnagyobb érdeklődésre tarthatnak számot. Amint az előbbi korszakban a nagy, ember- és világfölötti kérdések kapcsolatot teremtettek az egyének és nemzetek között és igyekeztek áthatni azokat a közösségeket is, amelyek fennállottak, most ugyanez történik, mikor az emberek milliói számára a mindennapi kenyér válik kérdéssé. Családi, nemzeti, társadalmi közösségek egyetlen kérdése: hogyan tudják megvédeni tagjaikat az anyagi nélkülözés- okozta testi és lelki nyomorúságtól, hogyan tudják a maguk közösségét olyanná tenni, amelynek igazi ereje a tagjaik élete biztosításában mutatkozik meg. Ez az egész világhangulat egyszerre más irányt adott az egész közgondolkodásnak, a figyelmet a szervezethez, öntudatosságra, a külső összetartásra, a közösségben és egyénben levő lelki és erkölcsi értékek cselekedetekben, közös nagy tevékenységekben, megmozdulásokban megnyilvánuló erejére és feladataira fordította.

Anélkül, hogy tovább rajzolnánk ennek a szellemi irányzatnak tudományban, társadalmi életben, politikában stb. való érvényesülését, nézzük hogyan tükröződött az a mi *egyházunk* szűkebb és tágabb világában. Általában az egyház életét és munkáját a szervezethez, a feladatok intézményes megoldására, a rendszerbe foglalásra való törekvés jellemzi. Még e korszak teológiai történetében az egyik nagy esemény *Nibergall* professzor látogatása a Marosvásárhelyt tartott theol. kurzuson, ebben a látogatásban már látszik a teljes elválása egyházunk teológiájának a liberális modern teologia irányától s a *Nibergall* professzor látogatásának nagy jelentősége éppen abban van, hogy ezt a különbséget tudatosította. Másik oldalon a *dial. theol.* hatása válik elevenebbé és általánosabbá, amely az eddigi theol. kezdeményezéseket határo-

zottabb irányba és egységesebb rendszerbe foglalta és azzal, hogy a theol. kérdések iránti érdeklődést a legmélyebb fundamentumokig terjesztette ki, módot nyújtott a kérdések újabb, lényeges formákban való felvetésére. A harmadik vonás, ami az egyház theol. felfogását jellemzi, épen a világhelyzet szervezettségre és intézményességre törekvő hangulatával egyezően a mi egyházunk hasonló törekvései nyomán fellépő *hitvallási tudat* volt. A már előbb is hangoztatott követelmény, hogy az egyháznak vissza kell térnie a maga hitvallásához, most még erősebben lép elő. Megjelenik a Heidelbergi Káté új fordítása és kiadása. Könyvek jelennek meg ennek magyarzatáról, a hitvallás fontosságát meglátták azok is, akik eddig azt nem látták, az Elberfeldben tartott Presb. Világszövetségi konferencián megalakul a „Heid. Káté és Westminsteri Hitvallás Barátai Szövetsége.“ Nevezetes eseménye a ref. theol. történetének a Nagyenyeden tartott *tud. theol. konferencia*, amelyen a dial. theol. felfogás ütközik össze az eddigivel s amelyen nyilvánvaló lesz, hogy az előbbinek határozott feladata van az egyház életében.

Az egyház életében itt merül fel egy sereg olyan gondolat és szükség, amelynek megoldására ez a korszak tesz — sajnos nem minden vonalon sikerrel járó, de mégis igen jelentős — kísérleteket. Az a gondolat, amely a theol. megújulást és a hitvallási öntudatosodását, hangsúlyozta, az egyház egész felfogásába új eszményt hozott, amelyet Makkai Sándor mondása fejezett ki: „Az egyház — egyház!“ Egymásután hangzanak fel a követelések az egyházi reformok tárgyában, a kultusz, az igehirdetés megújítását, az egyház szocializálódását, a hit öntudatosodását követelve, a jogi szervezetek helyett az egyházat a lelkipásztorok áldozatos élte által akarva megújítani.

A népiszkolai *vallástanítás* reformjára vonatkozó sok gondolat és tervzet után megszületik az új népiszkolai tanterv, amely a hitvallás és a reformátori theologia alapjaira helyezi a vallástanítást. (1926.) Ezt követi a *kultusz reformjára* vonatkozó vita, amelynek eredménye gyanánt megjelenik az új ágendáskönyv, s reformátori alapokra akarva visszavinni az egyház kultuszát. (1929.) A nagyvárói nagyhét előadásai mind a *hitvallás* kérdése körül forognak, annak a ker. életben és munkában való jelentőségét tárgyalják, bár az erről szóló tudósítások már rámutatnak arra, — ami ennek a korszaknak álka és kísértese — hogy a nagyhét demonstrációvá vált. Ebben az időben vetődik fel a kérdés az *egyházi törvények* reformja körül s hangzanak el kifogások a jelenleg érvényben levő törvények iránt, követelve az egyh. törvényalkotásban az egyház lelki valóságainak határozottabb kidomborítását. A zsinati törvény-előkészítés és zsinati tárgyalások alatt állandóan ellentétben áll ez a két elgondolás, hogy aztán a kettőből egy kompromisszumos megoldás szülessék, jellemző vonás az egyház fokozódó érdeklődése a *szociális kérdés* iránt (nagyváradi nagyhét), az a gondolat, hogy az egyháznak tettekkel is bizonyosságot kell tenni az evangéliumról.

s ezzel kapcsolatban az egyházi *szeretetintézmények* (árvaház, kórház, diakonisszaképző) létesítése, illetve megerősödése s az egyházi irodalom és könyvkiadás egyetemes megszervezésére való törekvés (ker. iratterjesztés.) Az utolsó kérdés, aminek megoldása ebbe a korszakba esik, az *egyházfegyelem* kérdése, amelyet az egyháztagság kérdéseinek újabb és szigorubb megfogalmazására való törekvés vezet be. Sajnos, mindezek a problémák, amelyeket szabályzatok útján az egyház igyekezett megoldani, nem jutottak teljes megoldáshoz, legtöbbször megmaradtak szervezeti megoldásoknál s nem kísérte őket az egyház belső munkája.

Az egyházi irodalomban és közvéleményben ez időben felmerülő kérdések — a már fentebb említettek mellett — rávilágítanak e korszak alapvető gondolataira: a szórványgondozás, a sokoldalúság helyett az ev. egyoldalú szolgálata, kötelezettsége, a lelkipásztori hivatás politikai szempontja, a lelkipásztor és a szoc. kérdés, az egyház harca a betegséggel, az egyh. kormányzat hitvallási alapjai stb. mind jellemző címek erre a korszakra. A lelkipásztori közéletben az első korszakban, a lelkipásztorok személyes ker. életére és munkájuk evangéliumi szellemére oly nagy súlyt helyezett Vécsei Szövetség — a vele szembenálló és a kari érdekeket és kapcsolatokat hangsúlyozó Lelkészegetyestület mozgalma irányában egy — erre a korszakra szintén jellemző lépést tesz, megkísérelve egy minden lelkészt magában foglalható Baráti Szövetség tervezete kidolgozását, amely azonban — szerencsére — nem nyeri el a közönséget. Ismét felmerül a két nemzedék közötti ellentét kérdése, egy (tordai) nagyheti előadásban, de az előbbi korszakbelitől különbözőleg, előbb az új szellem a két munkástábor jellemzője, itt a két nemzedék képviseli a két különböző szellemet, mindkét felfogás megfelelően annak a kornak, amelyben erről így beszéltek.

II. Lássuk most milyen hatást gyakorolt és hogyan tükröződött egyházunk életének e termékeny, alkotásokban gazdag korszaka annak a *munkának* a területén, amely az előbbi korszakban megindult.

Általánosságban a munka *szervezetére* azt mondhatjuk, hogy ez a hatás az *egyháziasodás* nevével jelezhető. Nem mintha eddig is nem lett volna egyházi a munka, hiszen az egyház tagjai az egyházban végezték, sokszor az egyház szerveinek segédletével — igaz, hogy sokszor ellenzése és akadályozása mellett is — de maga a hivatalos egyház csak egyes pontokban vett abban részt s a munka nem volt beépítve az egyházba szervesen. Ez ebben a korszakban megtörtént s mikor megtörtént, osztozott abban a kísértésben, ami ezzel a korszakkal vele járt. A szervezettség, az egyház hivatalos támogatása külsőleg biztosította a munka lehetőségét, de belsőleg sokban hozzájárult ahhoz, hogy az mélységében és önkéntességében veszítsen. Sokak előtt úgy tűnt fel, hogy a munka önkéntességét és bensőségét fenntartani akaró és azért teljes erejével küzdő elem, amely minél kisebb térre akarja szorítani a mun-

kára a hivatalos befolyást, a központi vezetést, a szervezettséget, egy pietista hagyományt ápol, holott a munka lelkiességét védelmezte egy, a szervezettel mindig együttjáró diktatorikus gondolat ellen és meg akarta tartani a munka személyességét és mélységét.

A munka egyes ágai között a *Nőszövetség* megalakulása e korszak egyik legjelentősebb eseménye. A nőszövetség, amelyben az első tervek szerint egy „női presbitérium“ akart kialakulni, egy nagyvonalú, főleg az egyház további életébe vágó problémákat megvalósító, külső formáiban is impozáns, hatalmas tömegeket mozgató munkatervvel állíttatott fel és valósíttatott meg, pompásan kiformált szervezeteibe befoglalni akarva az egyház nőtagjai nagy részét. Hasonló jellegű munkának indult — a korszak végén s már megkésve — a *Férfiszövetség*, amely szintén a szociális szolgálat munkáját tűzte ki célul s olyan helyeken, ahol a megfelelő lelki háttére megvolt, sikeres munkát is végzett. E munkának éppen a szervezetből folyó s azzal kapcsolatos nehézségek vetettek véget. Mindkét munka szoros értelemben véve nem belmissziói munka s nem is a belmissziói munkák menete szerint indul és folyik. A belmissziói munka szervezeteinek kialakulása folyik le az *ifjúsági munka* két ágának (Ref. Leányszövetség és Ifj. Ker. Egyesületek), valamint a *vasárnapi iskolai munka* egyházkerületi szervének (Ref. Vas. Isk. Szövetség) megalakításában. Az egyházkerületi szervezet létrejötte mindentűtt azzal a nehézséggel jár, hogy a már meglévő munka, egyes csoportok és helyi kezdeményezések eddigi fejlődése inkább a személyes munka irányában haladt (a csoportok levelezés útján való összetartása, sajátos feladatok a helyi csoportban), míg a központi szervezetség önkéntelenül is a külső kapcsolatok fenntartására törekedett, amelyek mellett a belső kapcsolatok eljelentéktelenedtek, és — másrészt — hogy a szervezetség külső eredményekre és sikerekre irányította a helyi csoportok figyelmét és ilyenek létrehozására indította. Ez tragikus és veszélyes kísérteket hozott magával, noha a munka megszervezése elől nem lehetett kitérni.

A munka *szellemét* a szociális felelősség gondolata hatotta át. Új jelentést kapott az egyházzal való viszony gondolata. Míg az előző korszakban ez az egyház, amellyel szemben való felelősségről olyan sokszor volt szó megbeszéléseken és előadásokban, a Krisztusban hívők közösségét jelentette, egyrészt faji kereteken túl-emelkedő értelmezésben, másrészt az egyetemes ref. egyház, mint lelki közösség értelmében, addig most jelentette az egyházat a maga kérdéseivel, tagjaival, szervezetségével, szükségeivel és nyomorúságaival. Felelősek vagyunk érte, hogy az egyházunk tagjainak, ha azok szükségben vannak, segítségére menjünk, módokat keressünk arra, hogy egymás terhére hordozzuk. Ha csak végig néznénk azokat a textusokat, amelyekről ebben az időben bibliaórákat, konferenciái megnyitók és bezáró áhitatokat, prédikációkat tartottunk, a megbeszélések témáit, látni lehetne ennek a gondolatnak erőteljes érvényesülését.

Egy másik vonás, ami a munka szellemét meghatározta, az a gondolat volt, amely a külsőséget, a társadalmi érvényesülést, a munkában a speciálisan lelki célok mellett a kulturális, szervezeti, szociális célkitűzéseket is érvényesíteni akarta. A társadalmi szolgálat, a szórakozás kérdése merült fel itt ismét, különösen az ifjúsági munkában, míg a gyermekpásztorációban a kulturális nevelés kérdése. Itt is azonban azt látjuk, hogy míg az előbbi korszakban e kérdés beállítása így hangzott: milyen szórakozást enged meg az, ha én Krisztushoz tartozom, ebben a korszakban felmerül a vita az egyházi, jótékonycélú, egyházi egyesületek által rendezhető szórakozási alkalmak felől, tekintetbe véve az egyház szellemét, érdekeit, helyzetét. Ezzel kapcsolatban emelkedik ki az a gondolat, amely a külsőiséggel szemben a munka belső vonásait akarja érvényesíteni, s kiemeli azt a feladatot, amely ma — ellentétben az előbbi korszakkal — a belmissziói munkára vár, hogy míg akkor a világosság szerepét töltötte be, most sóvá kell lennie amely az egyházat áthatja.

A munka külső szervezetének megalkotásával együtt járt az a törekvés, amely súlyt helyezett a *munkatér megismerésére*. A munka története, statisztikája, az egyes munkaágak területeiről szóló beszámolások ekkor kezdődnek, amelyek az egyházi téren túl az egész magyarság és ifjúság helyzetének megismerésére is törekednek, különösen a főiskolások közötti munka irányítva erre a figyelmet. Ennek kétségtelen előnye a helyzet és teendők reális felmérése, de kétségtelen hátránya a munka ontológiai síkba való toldása, az Isten Igéje abszolút érvénye helyébe, vagy legalább mellé az emberi viszonyok állítása volt. A kérdés, hogyan lehet és kell ezeket a kérdéseket úgy nézni, hogy ne vezessenek az Ige relativizálására, csak a harmadik korszakban közeledik megoldása felé.

Végül még egy dolgot kell megemlíteni, ami a munka szellemét jellemzi s ez a *Sáfársági Mozgalom* alakulása. Lényegénél fogva az első korszakba tartozik, mert az egyház, vagy alapjában a Krisztus ügyéért való felelősségvállalás, de hordozza és átmenti e korszakba azt, ami az ügyéért való személyes elvállalás, áldozatkészség és személyes keresztyén életből táplálkozó önátadás alakjában az első korszakot jellemezte. És ebben a korszakban következik hanyatlása is, mert a külső szervezetséget kedvelő korban e belső, lelki szervezet nem elégtette ki a lelkeket, hogy a harmadik korszakban ismét felmerüljön a szükségé.

Ha általában a munka szellemét nézzük, látjuk, hogy abban ellentétek feszülnek. Az ellentét a munka külső formája és belső lényege között rejlik, itt küzd és egyrészt fenntartja külsőségeiben a munkát, másrészt ébreszti és indítja a maga igazi lényegéhez való visszatérésre.

A munka *módszeréről* a következőket mondhatjuk. Ebben a korszakban a munkát a legtöbb esetben a demonstratív, a nagyobb tömegeket megmozgató módszer jellemzi. Különösen azok a szervek és munkák, amelyek éppen ennek a kornak jellemvonását hor-

dozzák magukon, tudnak nagyszerű tömeghatásokat elérni, részben nagy eredmények felmutatásával, részben ilyenek létrehozásával. A lelkeszi kurzusok kisebb hallgatóságot összehozó formáját így váltják fel a nagyhetek, a református nagygyűlések, a nőszövetség hatalmas arányú konferenciái, a szeretetintézményekre való gyűjtés, azok létesítésére irányuló mozgalmak, a nőszövetség milliókat megforgató munkája, nagy érdeklődést kiváltó és egész egyházi életünknek irányítató előadásorozatai. Az eredmények és sikerek sokszor mérik sokak előtt a munka belső értékét és azok a munkák, amelyek sem történelmi tradícióknál, sem helyzetüknél, sem irányuknál fogva nem tudnak ezzel lépést tartani, lemaradnak az egyházi közvélemény előtt. Viszont ugyanakkor ez kísértést is tartalmaz az egyház munkái számára és sokszor megy a belső meg erősödés és elmélyülés rovására.

A módszer másik jellemző vonása, hogy nagy súllyal esik a latba az a kérdés: mi iránt érdeklődnek az egyes munkák résztvevői. Az érdeklődési kör, az egyesek sajátos problémái, a külső kérdések sokszor döntenek az előadások és megbeszélések tárgyai megválasztásában, amint ez érthető is ebben a korban, ahol tömegekre akarnak hatni és ahol az egyéni és tömegszükségletek az egyház előtt is követelőzőleg állanak. Ugyanakkor azonban ez kitolja a munkából sokszor azokat a kérdéseket, amelyek iránt, ha nincs is nagy érdeklődés, de amelyek a munka nélkülözhetetlen alapkérdései s így különösen az ifjúsági munkában a labilitás, az ingadozás, néha a lelki élet és a keresztyén hit legsúlyosabb kérdéseitől való elfordulásra, vagy azoknak tisztán az érdeklődés mértékéig és formájában való tárgyalására szorítja a munkát.

Ezzel összefügg a harmadik vonás, hogy a munka informatív, tanítássá válik. Míg az első korszakban vezető és vezetett együtt, mint egyik állottak Isten Igéje előtt, mindegyik mint kérdező, mint aki a maga kérdéseit viszi Isten elé és egy akar lenni imádságban és szolgálatban a többivel, most a vezető úgy áll ott, mint aki már tájékozott s aki a többit vezetni és tanítani akarja. Így a kérdések sokszor elintellektualizálódnak, vagy elmoralizálódnak, az egyházi magatartás vagy az egyházi tan elfogadása alkalmává lesznek. Itt is, bár kétségtelenül sokat jelentett ez a, — jelen korszak egyházi és világi közgondolkodásából folyó és az által fontosnak tartott — tanítás az egyes kérdésekről, másrészt sokszor megbontotta a személyességet és a lelki kérdések helyett egyházi, a hit kérdései helyett tanbeli, a keresztyén élet kérdései helyett morális kérdéseket helyezett központba.

Kétségtelenül jelentősek mindezek mellett azok az *eredmények*, amelyeket e korszakban a belmissziói munka felmutatott. Míg az előbbi korban az eredmények kevésbé mérhetőek fel, mert a munka ágai fejlődése dacára is azok belső vívőerejében állottak, most világosan láthatók. A külső szervezethez nagy lehetőségeket, egységet, a központi irányítás erejét adta a munkának s útát nyitott arra, hogy a munka terjedése nagyobb arányokat ölthessen. A főkérdés

itt ez volt: hogy áll a munka az egyházban s ez megoldódott, a módszerei kérdés ez volt: hogyan kell kifejleszteni a munkát s erre lehetőség nyílt, a hátralevő kérdés ez maradt: hogy lehet ez az egyháziivá lett és szervezetileg biztosított munka ismét konkrét, személyessé a legközlebbi téren: a gyülekezetben, mert minden munkának a szervezettségen át ismét személyessé kell válnia az egyházban.

I. L.

Brunner Emil: **Der Mensch in Widerspruch.**

1937. Furche-Verlag, Berlin. Ára: 12. R. M.

Pár héttel e könyv megjelenése előtt Brunner egy kis könyvet adott ki: „Das Wort Gottes und der moderne Mensch.“ Ebben négy előadásra lerövidítve, ennek a terjedelmes könyvének alapgondolatait vázolja fel. Sok tekintetben, különösen rövid összefoglalásai révén megkönnyíti e nagy könyv anyagának megértését, ahogy azt az alábbiakban akarjuk elérni.

*

A könyv címe negative mutat rá a könyv tartalmára. „Az igazi és tényleges emberről szóló keresztyén tan“, így nevezi a szerző ezt a tartalmat. Ebből eligazodhatnak nemcsak a könyv alapgondolatára nézve, hanem beosztására a probléma taglalására nézve is. Ha az ember létének alapbeállítottságát, mint ellenkezést (Widerspruch), Istennel szembeni ellenkezést — (ezért a „keresztyén“ tan) fogjuk fel és látjuk meg, — akkor ez a tény szükségképpen csak, mint egy három tagból álló tényösszefüggés középső tagja szerepelhet: az ember *eljutott* az Istennel szembeni ellenkezésre, egy, az ellenkezésben levő állapotát megelőző, Istennel megbontatlan harmóniában levő állapotból és az ennek megfelelő adottságai, tulajdonságai *révén*, könyvünk szerint: Istentől teremtettsége, sőt istenképzése révén. Hogy az embernek tényleges állapota az ellenkezés, az éppen azoknak az adottságoknak a visszajáró fordítottságot jelenti, egy közbelső állapotot, amely utal az eredeti állapot helyreállítására, az ember ellenkezésének megszüntetésére és az eredeti Istenben levő állapota elvesztett tulajdonságainak a visszanyerésére, helyreállítására. Ebből az összefüggésből önként adódik a cél is, amely végighúzódik a probléma mindhárom tagján. Az emberi lét mivoltát csakis ebből az Istenre utalt momentumból lehet megérteni, úgy a teremtéstörténet ősalapotában, valamint a mostani ellenkezési állapotban is — amely hát: Istennel szembeni ellenkezés —, végül a helyreállított állapotban is, amelyet csak maga Isten valósíthat meg. Mindezt egy

bibliai anthropologia keretében lehet csak kifejtteni, amely az embernek teljes Isten előtt állását, *Isten előtti felelősségét* teszi alap-
elvévé. Minden más kísérlet az emberi lét értelmezésére csak tudományos részismeret marad, valamilyen . . . izmus a számtalan közül. *Az emberi lét titka az, hogy Istennek igénye van az emberre.*

*

Amit így ebben fogalmilag összetűrtve összefoglaltunk, azt Brunner terjedelmes könyvének 518 oldalán rendszeresen, világosan áttekinthető alapossággal tárja elénk. A bevezető fejezetekben az emberi lét értelmezésének általános kérdéséből indul ki. Az embernek önmaga léte és annak értelmezése volt és marad minden időben a legfontosabb probléma. Önmaga értelmezése egész világára, életére reányomja jellegét. (19 oldal.) Ezt bizonyítja a történelem, kezdve akár Kína legrégebb államrendszerétől, vagy a stoikus filozofia államélete- és világszemlélete, a rousseaui *Contrat social* emberének egész élete, vagy a Darwin, Marx, Nietzsche, Freud ember- és világértelmezése, amelyeknek az erejét az is mutatja, hogy mindenikben egy kizárólagossági törekvés, egy „vallássá” levés expansív tendenciája él. Ez azonban önmagában ellentmondó dolog: az ilyen értelmezés mindig csak „elmélet” marad: „philosophumenon”, — hiszen az emberi lét egészének mindig csak valamelyik tulajdonságán, aribatamán igazodik. Igazi képet, értelmezést az emberről csak ott nyerünk, ahol léte „substanciáját” látjuk meg. Ezt pedig „az emberről szóló keresztyén tan” — nem is „tan”, hanem „hittétel” (*Glaubensaussage*) mutatja meg csak, amely abban különbözik minden tudományos, vagy misztikus értelmezéstől, hogy nem önmaga fenomenológiájából épül fel, hanem egy rajta kívül eső történeti tényre való vonatkozásból áll elő. Ez a történetiség a keresztyénséget minden másóldi diametrálisan elválasztja. Ez a történeti tény pedig Istennek kijelentése: „Az Istent soha senki sem látta, az egyszerűlt Fiú aki az Atya kebelében van, az jelentette ki őt.” (Ján. 1.) — „Mi nem a világnak lelkét vettük, hanem az Istentől való lelket, hogy megismerjük azokat, amiket Isten ajándékoz nekünk.” (I. Kor. 2: 12.) Ez az Istentől ajándékozott ismeret: a *hit*, a „hit engedelmissége” (Róm. 1: 3.), a hit döntése. Ebben az engedelmes önatadó döntésben van az emberi lét titka, értelme. Ez az emberről szóló keresztyén tan, emelynek lényege tehát az, hogy az embert, mint „*Istennel szemben felelős*” lényt nézi és értelmezi. Az emberi lét titka a felelősség. (*Verantwortlichkeit*.) Mindenképen, még ha az ember ezt „ellenkezésre” fordította is (cím!) az ember teljesen, merőben és maradék nélkül csak Istenhez való viszonyából értheti meg önmagát. Abban, hogy Isten kinyilatkoztatott Igéjével tudhat és tudnia kell, benne van önmagának a titka is. Az istenismeret és az emberismeret simultánsok. (Kálvin: *Inst. I. 1: 1.*) Az ember léte annyi, mint: „*subsistentia in uno deo*”, ez pedig nem theoretikus elvontságban áll, hanem a jelenlegi, a tényleges bűnös, ellen-

kezésben élő emberről a „miserabilis ruina“-ként élő emberről. Az ember léte mindenha Istenre néz, az ember mindenképen felelős, mert tud valamilyen formában Istenről (ha megtagadja őt, nagyon tud róla!). Épen ezért és csak ezért lehet az ember bűnös, ellentétben minden más teremtménnyel (még a bűn sem profánum). Az ember felelősségének tartalma pedig a szeretet; ezért most már elhagyva a formális fogalmakat, azt mondhatjuk, hogy az ember létének a titka a szeretet, vagy szeretetnélküliség. Az embert csak a szeretetből és a szeretetre nézve lehet és szabad megérteni és értelmezni, mert Isten kijelentése, az a szeretet kijelentése: „Isten szeretet, és aki a szeretetben marad, Istenben marad és az Isten is ő benne.“

Eddig a bevezetés: felvázolta tehát, hogy mi a feladata a keresztyén anthropológiának: az embert az egyedüli lehetséges módon, az Istennel szemben mindenképen fennálló felelősségből megérteni.

E bevezetés után a könyv két főrészében az ember létének a mivoltát az Isten iránti felelősségén, a szeretetből szeretetre rendeltségén igazodva tárgyalja részletesen Brunner.

*

Az első rész az *ember istenképségről*, mint az embernek Istenhez való különleges és semmi más teremtményt meg nem illető viszonyának a bibliai, dogmatikai, hitvallási kifejezésével foglalkozik. És pedig három fejezetben: 1. magáról az istenképségről, 2. annak a bűneset általi elpusztulásáról és 3. az eredeti (istenképű) állapot és az ellentéte közötti ellentmondásról, vagyis a tényleges emberről.

Az istenképségről szóló fejezet, úgy látjuk, hogy a könyv mélypontját képezi. Brunner előbb felvázolt ker. anthropológiájának előfeltételeit talán itt érvényesíti leghasznosabban. Az „imago Dei“ tantételét a történeti kifejlődésében tárja elénk. Rámutat e tan újraértelmezésének szükségességére, miután e tannak különösen két szélsőséges elferdítésével beszámol. Az egyik az, hogy a régi egyház az ember istenképségének tanából az ember őś-állapotáról szóló, bibliaellenes, mythologizáló, statikus tant építette ki, a másik a görög nationalismus és naturalismusnak a közép-kori katolikus theologia közvetítésével az ő-protestáns dogmatikáig nyúló káros hatása. E katolikus örökség az Ireneus imago tanában ütközik ki leginkább. Ő abból a kettős bibliai kifejezésből indult ki, hogy az ember Isten képére és hasonlatosságára teremtett. E kettőt kétfélének fogja fel: az istenképség: az elveszítetetlen sajátja az embernek, maga a természete, — a hasonlatosság ellenben a bűn által elveszített tulajdona; a különleges isteni adomány (donum superadditum). Ez a felfogás helytelen, mert egy bibliaellenes kettősséget visz bele az ember értelmezésébe s így az egységes bibliai emberismeretet kizárja. A későbbi Augustinus és a skolasztika theologia ezen a felfogáson lényege-

sen nem változtatott. Így Lutherre várt az az 1300 éves feladat, hogy a Biblia alapján reámutasson: az istenképűség és hasonlóság nem két, hanem egy dolog és pedig azonos a „iustitia originalis“-al, a hitben, szeretetben való étellel, az, Istennel való közösséggel, amely megmaradt a bűnös ember számára is, csak-hogy „fonákul.“ Az embert bűnös mivoltában is csak istenképűségéből, Istenhez való viszonyából, ellenkezéséből, bűnéből lehet megérteni. A bűn pedig nem állapot, hanem mindig tett, aktus, személyes dolog, ezért az imago tanban érvényre kell juttatni az embernek, mint Istennek szembeni felelősségben élő lénynek a döntését, továbbá az istenképűség aktualitását, mert az nem az Isten értelmében való nemesség statikus adottságát jelenti, hanem azt, hogy az ember értelme az Istennel való viszonyának megújuló eszköze, Igéjének elfogadója (vagy el nem fogadója) lehet, mivel-hogy az ember Istennek felelős teremtménye. Ez az ember *personalitása*: hogy edénye lehet az Isten megszólításának. Az így fel-fogott imago egy bizonyos egyedüli emberi méltóság, az igazi *humanitás*, amelyet lekicsinyelni, semmibe venni nem szabad (Barth ellen!). Itten találja meg Brunner a maga anthropológiájának sokatmondó lutheri igazolását.

*

A második fejezet arról szól, hogy az istenképűség a bűn által visszájára fordult. Az ember elvesztette eredeti istenképűségét s így a tényleges embernek legáltalánosabb jelzője az, hogy: bűnös, ez pedig jelenti, hogy: Istenhez, önmagához és a teremtettséghez való viszonya teljesen megromlott. Ebben a mult idejű kijelentésben van a dogmatikának a *bűnesetről* és az *eredendő bűnről* szóló tana megalapozva. Itt is, mint az istenképűség dogmájánál Brunner elsörendű feladatának látja újraértelmezni e két tant, mert történeti formájuk merőben bibliaellenes. A bűneset és eredendő bűn dogmáját Augustinus fogalmazta meg. Alapértelme a pelagianus optimista liberalizmusnak a legyőzése volt, amit úgy ért el, hogy az embernek a bűnnel szembeni *hereditorikus* tehetetlenségét hangoztatta. Ezen az alapon az egész tanban egy oda nem illő, az emberiségnek biológiai, naturalisztikus egységének tapasztalati igazságán igazodó determinizmus lett úrrá. Egy lehetetlen dilemmába vezetett: az ember bűnét az emberiség genetikai összefüggésével, kontinuitásával akarta igazolni és így kénytelen volt különbséget tenni a bűn, mint tett és mint természet között. Ez a dualitás a Bibliától teljesen idegen. Ezt csak úgy lehet kiküszöbölni, ha a bűnt, mint Isten előtti felelősségben élő ember személyes és aktuális tettet fogjuk fel. A bűn emberi elbizakodottság, dölyfösség. (Csak még Barth tud ilyen mélyen beszélni a bűnről. V. ö.: Römenbrief. (VII.) 229 oldal.) A bűn nem természeti megkötöttség, hanem személyes hitetlenség, Isten ellen lázadó *hybris*, nem a testiségben, hanem a „szívben“ van a fészke. A bűn a personalitás tette, az Isten nélkül élő, „cor incurvatum in se“

revolúciója. Mint ilyen: egyetemes (Dauerrevolution!), de nem az emberiség genetikusan naturalis összefüggése miatt, hanem az emberiség Istentől teremtettségének és rendeltetésének egységéből kifolyólag. A bűnt tehát, mint az embernek totális („szívből jövő”) aktusát, másrészt pedig az emberiség univerzális szolidaritását kell értelmezni. A bűnös ember léte is csak az Isten iránti felelősség, az Isten alá tartozás kategóriájában érthető meg.

*

A harmadik fejezet az ember eredeti istenképűségének és ellentétének: a tényleges embernek a mérlegét adja. A tényleges ember egy csodálatos kettősséget hordoz magában: vannak tulajdonságai, amelyek istenképűségére mutatnak és olyanok, amelyek mint istenellenes bűnöst határozzák meg őt. Az ember valóban „két világ polgára” (99) és mindkettőben kénytelen élni. Ezt az igazságot minden idők számára már Platon Erosa csodálatos lélekmythosa is elmondja. A bibliai anthropologia pedig ugyanezt az emberi kultúra, a humanitas „isteni” magasságokat és ördögi mélységeket megjáró útján szemlélteti. Beszél az emberről, mint a „kettősségbe” — „két-ségbe”-esett emberről, mint a „cor inquietum” nyugtalan vándoráról, aki ettől a kettősségtől semmiképpen sem tud megszabadulni, akár mennyei polgárjogáról, vonatkozásáról mond le Nietzschével („az Isten meghalt”), akár pedig testisége elől menekül a mystériumok kábulatába.

*

Ezután a könyv második főrésze következik. Ez „kifejtése” az első rész tartalmának. Amit ott fejezetekben tárgyalt, azt most nagyszerűen disponált speciális részletekben fejti ki. Alapérdeke a bibliai ker. anthropologia tételeinek a helyességét minden más tudományos, természettani vagy szellemtudományi értekezéssel szemben érvényre juttatni. Brunner a maga theológiájának alap gondolatát: az Isten előtt élő ember felelősségét itt az élet konkrétumai között mutatja meg. Beszél a személyiség egységéről és széteséséről, az emberi szellemről és észről, szabadság és szabadságnélküliségről, az egyes és közösség, a jellem és a jellemek sokfélesége, az individualitás és humanitás, a férfi és nő, a test és lélek, az ember kialakulása és a származástan kérdéseiről; az embernek a kosmosban, történelemben, az időlegességben és halálban való helyzetéről. Csodálatos világossággal és mélylátással fejti ki az Isten előtti felelősségben felfogott, de ezzel ellentétben élő ember létének titkát; az Istennel és önmagával való személyes egység, önösség szétesését, a nagy „desintegrálót” (230). Istennel, önmagával és a teremtettséggel szembeni közvetlenségi állapotnak közvetítetté változását; a szeretetben-felelősségben élés. ontológiájának rideg, törvényes követelménnyé való átfordulását. Az egész emberi létnek a problematikáját abban látja Brunner, hogy a személyesség, vagyis az egymásranézve- és egymásért-élés,

a szeretet felelősségének adottsága kiveszett az életből. Ezt így kimondani szokatlan és nehéz, még inkább nehéz megérteni, de éppen az; hogy olyan szokatlan, idegen és naiv beszédnek tűnik fel számunkra, épen az a tulajdonképeni probléma; az „ellenkezésben élő ember“ tragédiája — a mi sorsunk és létünk. Valóban, amit itt ír Brunner, nem is lehet ismertetni, ehhez személyes belehelyezkedés és átélés kell, maga az élet realitása. Ezért mi is csak útalunk itten arra, hogy Brunner könyvének e második részében egészen döbbenetes módon tárul fel mindez.

A három utolsó fejezete útal az egész könyv tartalmának szükségképeni befejezésére: az ember eredeti istenképességének és az ezzel szembeni ellenkezés közötti feszültségnek feloldására, a teremtés, bűneset harmadik tagjára: a Megváltóra. Ez a rész azonban elmarad e könyvből, amely csak a keresztyén emberről szóló tan akar lenni. Hogy azonban ez a harmadik rész megiratlanul is hozzátartozik a tárgyhoz, azt bizonyítja az, hogy minden fejezetben beszélnie kell róla Brunnernek.

*

A könyv végén öt terjedelmesebb mellékleten: az istenképésről (theologailag), a törvény dialektikájáról, a naturalis theologia és a „kapcsolópontok“ ról, a filozófiai és a keresztyén antropológiáról és az antik és keresztyén emberértelmezésről szól. Végül névjegyzéket tartalmaz.

*

E könyv jelentőségét sok szempontból látjuk már eddig is. Tartalmával egy, a theologia irodalomnak kevésbé művelt területén, a ker. anthropologia, emberismeret területén nagy szükségetet pótol. Egészen újszerű a méretezése, amelyben a dialektika theológiának az Isten Igéje előtti alázatosságával, másrészt az ebből nyert bátorsággal és meg nem alkudó következetességgel reámutat emberi létünk kérdéseire, amelyek gyökereikben egyetlen egy kérdés, de Isten Igéjében, szeretetben-szeretetre teremtett ember rendeltetése és tényleges állapota (ellenkezése) közötti feszültség. Mint vörös fonál húzódik végig az egész könyvön ez a belátás. Mint folyton visszatérő „ceterum censeo“ az egész műnek a kulcsa. Maga Brunner könyvének tárgyát „sokvázolatu témának“ mondja. (Bevezetés).

Jelentős a könyv azért is, mert végül egészen tisztázta a dialektika theológiának az Iráson igazodó alapérdekét. Szükséges-e hozzátenni e kijelentéshez azt, hogy csak a maga, brunneri theologiai előfeltételei szerint? Ezt megítélni talán korai volna, annyi bizonyos, hogy a Barth—brunneri ellentétet a könyv után egészen tisztán látjuk. Nem a sola gratia tételével szembeni megalkuvás, sem pedig holmi theologia naturalisnak a hangoztatása választja el Brunner Barhtól, hanem az ember Istennel szembeni teljes felelősségének a tétele; az, hogy az embert, még a bűn ellenke-

zésében élő embert is, csak az istenképősége, Istenhez való viszonya felelős humanitásából lehet és szabad értelmezni.

E tételével a könyv olvasójára nemcsak útmutató a dialektika-theológiában való állásfoglalásban, hanem mint személyes orientáció: döntő jelentőségű. A jövőendő lelkipásztorképzés egyik fontos könyvét látjuk e munkában.

Nagy érdeme a könyvnek az, hogy úgy van megírva, hogy nemcsak theologus ember, de a hitét öntudatosan élő keresztyén ember is nagy haszonnal olvashatja. A gyakorló lelkipásztornak pedig nagyon nagy nyereséget és segítséget jelent e könyvvel való foglalkozás.

Opfermann Ernő,
evang. segédlelkész.

Isten igénye a nevelésben.

Amióta *Spranger* strukturális lélektana az ediginél sokkal szélesebbkörű alapokra igyekszik helyezni a modern pedagógiát, mind általánosabb és elterjedtebb kezd lenni az a gondolat, hogy — miután az életösztonök és szellemi funkciók nem egymástól elkülönülten jelennek meg a gyermek életében —, csak egymással való szerves összefüggésükben és egységükben van értelmük. Ugyanígy tekintettel kell lennie a nevelésnek az egyénnek az emberiség objektív kultúrájával szemben való magatartására, illetve abba való beilleszkedésére, és mindezeket a szubjektív és objektív adottságokat úgy kell felhasználni, hogy általuk és bennük a gyermek legsikeresebben érhesse el az eléje kitűzött célt. Tehát az ösztonök, biológiai változások, hajlamok, képességek, az összes testi és szellemi adottságok, valamint az objektív világba, a történelmi és társadalmi rendbe és szellembe való bekapcsolódás és a különböző életirányok szerint való differenciálódás jelenségei mögött a belső egységet kell keresnie és ebben a belső egységben kell szemlélnie a gyermek és ifjú életét, hogy azt megérthesse és az ebben megadott egységes szempontok szerint nevelni tudja.

Ez az elgondolás egy hatalmas és új igénnyel állott elő a nevelés terén: a gyermek egész létét, egzisztenciális valóságát teite a nevelés tárgyává, szemben az egyoldalú nevelési irányokkal. Azonban világosan kell látni, hogy ez az új igény is — éppen azért, mert csupán magára a gyermekre néz, belőle indul ki és hozzátér vissza, — a *humanitás* korlátai között mozog. Ezzel az igénnyel élesen áll szemben egy másik *igény*, amelyet nem az emberi tudomány és bölcsesség állít a nevelés munkája elé, hanem amit *Isten* állít fel úgy az emberrel, mint annak egész világával szemben. Istennek ez az igénye ugyancsak egzisztenciális értelemben érvényes a gyermekre nézve, mert a gyermek *egész létére, valóságára*, valamint *egész környező világának valóságára* néz és mindezek felett teljes igénnyel rendelkezik. Isten mind világosabb jelekkel vezet rá arra, hogy ő nem elégszik meg a mi úgynevezett vallásos életünkkel, neki semmiképen sem elég, ha életünknek csak egy bizonyos területét rendeljük az ő szolgálatára. Isten mind jobban és jobban nyitja fel a szemünket, hogy megláthassuk az ő kijelentésének az ember egész életére és annak minden vonatkozására irányzott tekintetét, amellyel egyszerre átfogja és igényli

magának az egész életet, testi-lelki összetettségében, történelmi, társadalmi, kulturális beilleszkedésében és mindezeknek egymással való szerves összefüggésében.

Azonban — és itt van az első lényeges különbség a lélektani megalapozású és humanista irányú nevelési rendszerek, valamint az Isten kijelentésén alapuló nevelés között — Isten ebben a mindent-átfogó egzisztenciális élet-igénylésben *nem alkalmazkodni* akar az emberhez és világához, mégcsak nem is kapcsolópontokat keres az emberben és világában arra nézve, hogy ezek segítségével megvethesse az alapját egy úgynevezett vallásos élet fejlődésének, hanem elsősorban és mindenek felett *megtléli* az embert és világát, annak rendjét és törvényeit és át akarja azokat *formálni az ő akarata, rendje és törvényei szerint*. Ez a tétel ment meg attól, hogy amikor a nevelés egzisztenciális vonatkozásairól beszélünk, az idealista pszichologizálás hibájába essünk, és arra próbáljunk meddő kísérleteket tenni, hogy a gyermek, vagy ifjú életének körülményeiben, kulturális tényezőiben, történelmi, társadalmi beilleszkedésében olyan *feltételeket* keressünk, amelyek magától érthetően tartalmi vonatkozású alapjai lehetnek a gyermek Isten akarata szerint történő nevelésének. Istennek éppen ez egzisztenciális életigénylése győz meg leginkább arról, hogy nincs az életnek egyetlen területe, egyetlen vonatkozása és így a nevelésnek egyetlen szférája, amit ő rajta kívül bármi más tényező úgy alakíthatna, hogy az ő akarata szerint való legyen és az ő mindenek felett álló céljait szolgálja, sőt minden más tényező, amely ő rajta kívül áll és munkálkodik, okvetlen eltérít az élet igazi irányától és *ő vele ellentétes irányba vezet*. Minden más próbálkozás, kísérlet, jó igyekezet és jóra irányuló igyekezet hiú ábránd kergetése csupán és nem más, mint az élet *széldarabolása* úgynevezett jó, vagy kevésbé jó emberi célok szolgálatában.

Nem azonosíthatjuk tehát az Isten igényén alapuló nevelést az úgynevezett vallásos nevelési szférával, amely tetszés szerint vonatkozásba hozható a nevelés többi tényezőivel, amelyek alakítják és formálják a gyermeknek e világ szerint való létét, hanem világosan kell látnunk a különbséget. Isten igénye fennáll minden emberi beavatkozás és munka nélkül, sőt annak ellenére is, és a gyermek vagy ifjú élete ettől az igénytől függ minden vonatkozásában, tekintet nélkül arra, hogy miért így akarjuk, vagy így próbáljuk kiépíteni nevelési rendszerünket. Ennek az igénynek akkor felelünk meg, ha teljes mértékben alkalmazkodunk hozzá és ez az igény képezi nevelési munkánk alapját. Az élet különböző területeit csak Isten tudja és akarja egységbe foglalni az ő céljainak megfelelően és nekünk tudnunk kell, hogy vele, vagy nélküle áll vagy esik az élet, *vele övé minden vonatkozásában, nélküle, illetve az ő mindent-átfogó igénye nélkül semmilyen vonatkozásban sem lehet az övé*.

Isten maga végzi a nevelés munkáját és amint teljes mértékben át akarja alakítani a gyermek és ifjú környező világát és az

objektív tényezőkhöz való bekapcsolódását, illetve azokhoz való viszonyát, úgy gyökeresen mássá akarja tenni a gyermek egész *szubjektív létét*, egzisztenciális valóságát is. Isten ellenállhatatlanul lép fel ezzel az igénnyel és ezt tisztán kell látnia a nevelőnek. Nem azért nevelek, mert a gyermeket meg akarom javítani, vagy mert látok a gyermekben valami jót, ami fejleszhető, hiszen tudom, hogy a bűn már eleve egy gyökeresen ellentétes irányt adott a gyermeknek, amelyben Istentől szabályszerűen távolodik. Nem is azért nevelek, mert a gyermekkor és ifjúkor egy olyan drága, Istentől adott alkalom az emberi jellem kialakítására, amit nagy bűn volna hatás nélkül elmúlni engedni, hanem egyenesen és kizárólag azért, mert tudom, hogy *Isten igényli a gyermek és ifjú egész életét minden vonatkozásában* éppen úgy, mint ahogy igényli a felnőtt életét is. Az egész életigénylés nemcsak keresztmetszetben, de hosszmetsetben is vonatkozik az egész emberre és nem *csak a jelenre*, vagy nem *csak a jövőre*, hanem az élet minden idejére vonatkoztatott követelést tartalmazza. Az Isten igénye alapján álló nevelés tehát nem *csak a jövőre* néz, mintahogy általában a jövőre nézve szoktak nevelni, hanem egy előre elképzelt és gondosan kitervelt felnőtt-világot akar létrehozni munkája által, hanem tisztában van azzal, hogy Isten a gyermek vagy ifjú *jelen idejében ugyanaz a valóság* akar lenni, mint felnőtt életében. A gyermek nem is a maga képességeinek fejlesztése által jut el oda, hogy Istent megismerje, hanem Isten az ő kijelentése által — ha más formák és körülmények között is — éppúgy *belép* a gyermek vagy ifjú, mint a felnőtt életébe. Isten egyszerűen *birtokba veszi azt, ami az övé*. Ezt a birtokbavételt Isten az ifjúkorban éppen úgy véghez tudja vinni, mint felnőtt korban. Ő maga irányítja úgy a dolgokat, hogy ezt megtehesse. Isten éppen úgy ezzel az egzisztenciális igénnyel lép fel az ifjúkorban, mint máskor. Amikor tehát Isten igénye szerint való nevelésről beszélünk, nem arra kell gondolnunk, hogy a nevelés a gyermek egzisztenciális létének avatott kezek által vezetett lassú és alapos formálása azzal a céllal, hogy a felnőtt korban végre a gyermek élete és annak minden vonatkozása Isten vezetése alá kerüljön, (amint ezt a fejlődés elmélete alapján álló humanista és ideálista nevelési rendszereknél láthatjuk, pl. a jellemnevelésre vonatkozóan), hanem arra kell gondolnunk, hogy a nevelés nem más, mint *a gyermeknek állandó készenlétben tartása arra nézve, hogy Isten bármely pillanatban teljes életigénylésével beléphet az életébe és birtokba veheti azt, ami az övé*.

Végül Isten azáltal és amellet, hogy átforgalmazza és mássá teszi a gyermek életösszefüggéseit, egész világát, egyéni létét és valóságát, egy egészen új és ismét csak a gyermek és ifjú egész létét és világát átfogó viszonyba állítja bele. Ez az egészen új, minden más közösségtől, az élet minden más területétől és megnyilvánulásától gyökeresen különböző objektív meghatározó tényező az *anyaszentegyház közössége*. Nem veszi ki ugyan a gyermeket az ember és világa által létrehozott objektív meghatározó tényezők

közül, de ez az új viszony, amelyben a gyermek, mint az anyaszentegyház fejének, Krisztusnak tagja, egy a többi taggal, új módon határozza meg minden életnyilvánulását és a többi közösségekhez való viszonyát, azokkal való összefüggését is. Az anyaszentegyház élet- és munkaterülete a gyermek és ifjú számára az a terrénum, ahol maradéktalanul, egészen és igazán valósággá válhatik benne az az egzisztenciálisan más életminőség, amelyben Isten által véghezvitt birtokbavétele *megpecsételődik*. A szakramentum, a kultusz, a szolgálat eszközei által az Ige átalakító ereje új irányt szab egyéni élete elé és döntő módon határozza meg összes viszonyait az életének. Az anyaszentegyház élete számára a központi erőforrás, ahonnan táplálékát nyeri és ahol állandó készenléthben lehet Isten igényével szemben.

A modern pedagógiai elgondolások szerint az egyházi élet egy a sokféle életviszony közül, amelyekben a gyermek vagy ifjú élete elhelyezkedik. Erre mutat a vallásnak, mint különálló és egyenrangú tantárgynak a többi tárgyak közé való felvétele is. Ez természetes következménye a humanista és idealista irányú nevelési rendszereknek, amelyekben vagy az akarati és világnézeti nevelés, vagy a reális képzés az uralkodó elv. Isten igénye itt határozottan és kifejezetten úgy foglalja egységbe a különböző élet-szférákat, hogy azoknak mindegyike szervesen taglalódjék bele abba az egészen más életviszonyba, ami a gyermeknek Isten vezetése alatt álló élete és környező világa között éppen az egyház létében adott életirány szerint létrejött. Isten számára éppen az egyház az a terület, ahol az ő akarata szerinti új életirányt szabhat, új tartalmat és értelmet adhat úgy a gyermek életének, mint minden más objektív tényezőnek a gyermek életében és a nevelés legelső feladatai közé tartozik, hogy Isten *ez igényének minden ágában érvényt szerezzen*.

Nagy Zoltán.

László Dezső: Az Anyaszentegyház élete és szolgálata.

Tulajdonképpen ennek a könyvnek ismertetésével már el is készültünk. Olyan sokan olvasták és ismerik már egyházunkban és más magyar református egyházakban is, hogy az ismertetésnek az a feladata, ami más esetben, hogy a figyelmet felhívja rá és olvasására buzdítson, szinte felesleges. De éppen azért volt nehéz is ennek a könyvnek ismertetésébe fogni, inkább olvasni kell, mint ismertetni s egy rövid ismertetés, amely rendszerének vázát adja, nem képes megfelelő képet adni felőle. Ezért késett ez az ismertetés is, amely most végeredményben sem megismertetni akarja a könyvet, hanem a már ismert könyvről akar írni azért, hogy elmélyítse annak hatását és újból rámutasson az abban foglalt figyelmeztetésekre.

Maga a könyv legnagyobb értékét abban bírja, hogy összefoglalja és rendszerbe állítja mindazt, amit ma, a dialektika a teológiai gondolkodás útmutatása nyomán az egyházzól, annak életéről és szolgálatáról tudunk és vallunk. Ez az összefoglalás azonban nem gépies munka, hanem úgy végzi el a szerző, hogy lehatol a kérdések alapjáiig, az anyaszentegyház lényegének kérdéséig s erre építi fel az egyház életéről és szolgálatáról szóló mondani-valóit. Fel lehet ugyan vetni a kérdést, hogy egy olyan következetesen megalkotott rendszernek, mint amilyent László Dezső a könyvében ad, mik az előnyei és hátrányai. A teológiai tudomány, mint azt szerző is megjegyzi, a nagy fordulat óta, valahogyan még mindig óvakodott a teológiai tudomány egyes területein kidolgozott rendszert nyújtani. Bár, — hogy éppen a gyakorlati teológia területén maradjunk — az utóbbi években egymás után jelentek meg művek, amelyek egyes tudományágak nevét viselték címük gyanánt, (Asmussen: Die Seelsorge, Schieder: Katechismusunterricht, Asmussen: Die Lehre vom Gottesdienst) de ha ezeket megnézzük, nem állanak elő azzal az igénnyel, hogy lezárt tudományos rendszert nyújtsanak. Maga Barth a Dogmatikájához a Prolegomenát írja második nagy kötetében, vagyis a dial. teológiának éppen a legfontosabb szolgálatához tartozik, hogy nem zárja le a rendszereket, mert a teológiai tudományt folyton a reformáció, kritika és újabb és újabb megfontolás útján akarja tartani. És itt van az egyik figyelmeztetés, amit nekünk is ad: a kérdések lezárása, az azokkal való elkészítés, a végleges és megfelelhetetlen felelet nem az igazi alázatos, útban levő teológia lényegéhez tartozik.

Igy a László Dezső könyve is, bár rendszerbe állította az egyház életére vonatkozó kérdéseket, de nem is lép fel azzal az igénnyel, hogy megoldja és véglegesen elintézzé őket. Aki tehát azt hiszi, hogy ebben a könyvben egy kész rendszert kap, amely felmenti a további gondolkodás alól, az súlyosan téved.

Viszont van azonban éppen a rendszere miatt egy olyan előnye és szolgálata a könyvnek, amelyet szintén tekintetbe kell venni. Mert ugyanakkor, mikor út nyit a további gondolkodásnak és pedig tágas és termékeny út, hiszen vele kapcsolatban felvetődnek és fel kell, hogy vetődjenek az egyház élete összes kérdései, ugyanakkor módot nyújt a tisztázására éppen azoknak a teológiai fogalmaknak, amelyek tisztázatlansága olyan sok baj és félreértés forrása. És amilyen szükség van arra, hogy meglássuk hogy nem szabad a teljesség és befejezettség öntudatával nézni a kérdésekre, éppen olyan szükséges, hogy a felületesség és üres szóbeszéd veszedelmétől is megszabaduljunk. És erre a László Dezső könyve nagyon értékes szolgálatot teljesít.

László Dezső ebben a könyvében, mint tanító, mint kérdések beállítója és tisztázója mutatkozik meg. Ebben a munkájában különösen nagy gondot fordít arra, hogy olvasói előtt megismertesse mindazon kérdések elvi alapjaival, amelyek ma az egyház munkájában fennállanak. Egymás után határozza meg az egyház munkájának különböző köreit, azokat a tevékenységeket, amelyekben az egyház munkája folyik, mindenütt szigorúan alkalmazva ahhoz az alapelvhez, amelyből kiindult. Ezen a téren munkája szintén jelentős szolgálat teológiai irodalmunkban, mert azt a sokoldalú és szétágazó munkát, amely egyházunk jelen életében az egyház feladatai közé tartozik, szükséges a maguk elvi alapjaiban nézni, hogy következetlenségek, felületességek és téves felfogások ne hatoljanak bele. Amint egyházunk felvett munkái újabban mind azzal kezdődtek, hogy azok tevékeny végzésével egyidejűleg kezdtük azok teológiai megalapozását, hogy kizárjunk belőlük minden félreértést és világossá tegyük, mit akar és milyen alapon az egyház dolgozni, ez a munka ezt a törekvést folytatja és rendszerezi. A lelkipásztornak és mindazoknak, akik az egyház kérdéseit szívükön hordozzák, egy ilyen öntudatosítás egyik legfontosabb érdeke és szüksége, hogy munkájuk ne legyen kapkodó és mindig tudhassák, mit miért és hogyan kell alaposan végezni.

Ez a könyv figyelmeztetés arra, hogy mindazok, akik az egyház munkájában résztvesznek, szükséges, hogy az egyházat a maga, Isten Igéjén alapuló valóságában nézzék. Az egyházzal szembeni felfogás, még igen rövid idő alatt is, változásoknak van kitéve, aszerint, hogy milyen világban él és milyen formában lépnek elő a világban az egyetlen szükségnek, a bűnnek és az egyetlen üzenetnek a kegyelem evangéliumának kérdései és feleletei.

De éppen ezért szükséges, hogy ezek a kérdések az Ige világosságába legyenek behelyezve és hogy az egyház kérdéseit ne engedjük emberi felfogások változásainak kitenni. A kérdések tisztázását és tisztánlátását követnie kell az egyház életében és munkájában annak az engedelmességnek, melyet Isten Igéje követel az egyháztól.

I. L.

Vita Zsigmond: Magyar verseskönyv. (Cluj. 80 oldal.)

Régóta szükség volt már egy ilyen könyvre, amely a legszebb és köztudatba legjobban átvihető verseket tartalmazza. Az egyes költők nagy gyűjteményes kiadásait kevesen szerezhették meg, a régi anthológiák vagy egyoldaluak, vagy el is fogytak, az iskoláskönyvekbe nagyon kevés verset lehet a könyv terjedelme folytán befoglalni és ott állunk, hogy a gyermekek, de a vezetők is, nem képesek megszerezni éppen azokat a verseket, amelyekre mindennap szükségük van, a tanulók pedig nem tudják olvasni, néhány szemelvényen kívül, azoknak a műveit, akikről tanulnak. Vita Zsigmond nagy szolgálatot tett, mikor ebben a füzetben 47 verset állított össze a régiek és újabb magyar irodalom termékeiből. Különösen értékes a füzetben, hogy életrajzi jegyzeteket csatol hozzá és minden költőről egy pár sorban közli a legszükségesebb adatokat. A füzet különösen alkalmas szavaltatok megtanítására, valamint házi olvasmánynak is, az iskolában tanultak kibővítésére. Ára 14 lei.

Kálvin Újszövetségi kommentára fordításainak kiadására tesz kísérletet Dávid Gyula a *Timotheushoz írt I. és II. levél* magyarra való fordításának kiadásával.

A könyv 160 oldal, ára 100 lei. Megrendelhető a *Református Lelkészszövetség, Odorheiu*, címén november 30-ig. Megjelenik decemberben.

Dr. Ravasz László:

Hit és engedelmesség

Prédikációk, beszédek, cikkek, előadások. 350 oldal. Ára 180 Lei.

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: **200 Lei.**

LÁSZLÓ DEZSŐ:

Az anyaszentegyház élete és szolgálata

A kb. 180 oldalas könyv tartalmazni fogja: 1. Theológiai alapvetés. 2. Az egyházzól. 3. Az egyház munkáiról (az igehirdetés, szeretetszolgálat, egyházi feyelmezés, egyházkormányzás, az egyház theológiai munkája). 4. Az egyház munkásairól. 5. A gyakorlati theológia alapkérdéseit. — Előfizetési ára az összeg előzetes bektüldése esetén 90 Lei. Utánvétellel sokkal drágább.

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L. Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theol.

Kagawa

a nagy japán keresztyén. Irta: Imre Lajos. Ára 8 Lei.

Moody Dwight

Mozaikok egy világmisszionárius életéből. Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 6 Lei.

Uram taníts minket imádkozni

Irta: Dr. Horváth Jenő. Ára 5 Lei.

A mi dalaink

ijjúsági daloskönyv második bővített kiadása. Ára 15 Lei.

A Kiáltó Szó könyvei:

1. sz. **A mi egyházunk.** Írták: Biró Sándor, Borbáth Dániel, dr. Imre Lajos, László Dezső, dr. Tavasz Sándor és Zágony Anna. 88 oldal. Ára 18 Lei.

E könyv tartalma: 1. *Amit mindenkinek tudnia kell egyházunkról.*

1. Az egyház Krisztus teste. 2. Egyházunk hitvallása. 3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól. 4. Egyházunk alkotmánya. 5. Egyházunk hatóságai. 6. Egyházunk otisztatikája. 7. Az ardeali református egyház kialakulása

II. *Az ardeali ref. egyház iskolái.* a) Elemi iskolák. b) Középfiskolák. c) Főiskolák.

III. *Szeretettintézményeink.* 1. Diakonissza intézetünk és kórháza.

2. Árvaházunk. 3. Aggmenházaink. 4. Szeretetházaink

IV. *Egyházunk missziói munkái.* 1. Egyházunk belmissziói munkái. 2. Az IKE munkája. 3. Az ardeali ref. Leányszövetség. 4. Nőszövetségi munka. 5. A férfiszövetségekről. 6. Iratterjesztéseink. 7. Sáfársági mozgalom. 8. Egyházunk külföldi missziói munkája.

V. *Egyéb egyházi munkák.* 1. Egyházunk időszaki sajtója. 2. A Károli Gáspár Társaság.

2. sz. **Egészségügyi Tanácsadó.** Az ardeali magyar nép számára. Írta: dr. Jancsó Béla. 66 oldal. Ára 10 Lei

3. sz. **Szórványainkról.** Írták: Földes Károly, Gergely Ferenc, Horváth Jenő, Kovács Pál, Sass Kálmán és Szigethy Béla. 148 oldal. Ára 28 Lei.

E könyv tartalma: 1. A szórványkérdés hunedoarai szemmel.

2. A ciucmegeyi ref. diaszpóramisszióról. 3. A regáti misszió. 4. A királyhágómelléki ref. egyházkerület szórványai. 5. A mezősegyesi szórványok. 6. A megoldott kévék. A nagysajói egyházmegye szórványai.

4. sz. **Két tűz között.** A református egyház a modern magyar irodalom tükrében. Írta: László Dezső. 48 oldal. Ára 14 Lei.

5. sz. **Isten Igéjének szolgálata.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

6. sz. **A Reformáció mint döntés.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

7. sz. **Isten akarata és a mi kívánságaink.** Írta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 L.

8. sz. **A református tan, annak lényege és feladata.** Írta: Barth Károly. Fordította: M. Nagy Ottó. Ára: 18 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia